

მწი გიგლიშთაჲ

4-18 h

ი. ჭავჭავაძე

რამოდენივე სურათი

ანუ

ვაიზოდი ყაჩაღის ცხოვრებიდაჲ

საბედგაჲ

ი. ჯავახიშვილი

რამოდენიმე სურათი

ანუ

უპირობო უაჩაღის ცხოვრებიდან

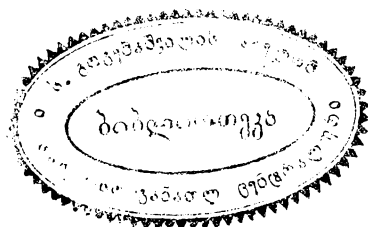
პოემა

სახელმწიფო ბაიბლიოთეკა

თ ბ ი ლ ი ს ი 1935

განმარტებული

899. 96

ჭ—18—რ

რედაქტორი—შ. რადიანი

ტექნოგრაფი—ვ. გორგაძე

კორექტორი—ტ. ხანიკიძე

გადაეცა წარმოებას 20/XII—34 წ.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 2/I—35 წ.

წ. ბ. 5×8. ქ. ბ. 72×105

მთავლიტის რწმ. № ა—2189

შეკვ. № 814. ტირაჟი 10.000

საბეჭდოების 1-ლი სტამბა, პლენანოვის პრ. № 91

რამდენიმე სურათი

წიგნი

მედიკალი ქაჩალის ცვლადობიდან

პ ო ჟ მ ა

მიეცა გლახაჲთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები,
მიღწიან, მომიგონებენ, დამლოცვენ, მოვეგონებენ.
შ ო თ ა რ უ ს თ ა ვ ე ლ ი.

სამშობლოს ცასა ბნელად გაშლილი
მწუხრის ზეწარი გადაეფარა,—
და მთვარის შუქზედ მთებისა ჩრდილი
ალახნის ველზედ წამოიხარა.
ლამის გუშაგი, მუდამ მკმენავი
მთვარე შეფურად მძლავრად ვიდოდა,
მთებისა ყინვით ნაკვეთი თავი
იმის სხივებთან მუსაიფობდა.
შორნი მნათობნი მოკამქამენი
იმ მწუხარს ღამეს მხიარულობდნენ,
მღუმარს ქვეყანას, ვით საყვარელნი,
სხივებს ესროდნენ, ზედ დაჰხაროდნენ.
და იმ მნათობთა სხივის აღერსით
ველს მშვენიერსა ჩასძინებოდა,
მხოლოდ ნიავე მთისა—მოლხენით
ტყეში ფოთლებთან ლაზლანდარობდა.

და ალაზანი შეუპოვარი
ჰჩიოდა, თითქო კაცს ემდუროდა,
მის ბუტბუტს მარტო მთაი მდუმარი
დაფიქრებული ყურს მიუპყრობდა.
ყველას ეძინა, დღით ჰფეთქავს რაცა,
თითქო დაღლილა მიწაც და ცაცა!..
მხოლოდ კი ერთგან ურემი მძიმე
მიჭრიალებდა, გზას აღვიძებდა,
და ნაღვლიანად მასზედ მეურმე
მწუხარს სიმღერას დაჰლულუნებდა.
ლულუნი იგი ჩამრჩენია გულს,
მწუხარე არის, ვით გლოვის ზარი,
მაგრამ თუ ნაღველს მოჰბერს დაჩაგრულს,
უკუ-ჰყრის კიდევ ვით ღრუბელს ქარი.

მიდის ურემი და უეცრად
ვიღაცამ ტყიდამ ასკუპა ცხენი,
მოვარდა იგი ურემს მედგრად,
მკმუნვარე სახის ამაყად მჩენი.

— ვერ მიმასწავლებ კუდი-გორის გზას?—
ჰკითხა თამამად მან მეურმესა.

— რატომ ვერ, ძამო! აგერ აიმ მთას
მარჯვნივ აუხვევ და გახვალ ხევსა,
ერთი საურმე გზა დაგიხვდება;
იმ გზას დაადევ, წადი,—და როცა
ცხვირწამოწვდილი მთა შეგეყრება,
ის მთა იქნება კუდი-გორაცა.
იქ რა გინდა შენ?—ჰკითხა მან ბოლოს,
როს გაათავა გზისა სწავლება:—
იქ საფრთხე რამე არ დაგემართოს,
ბლაქიაშვილი იქ იმყოფება.
მე, როგორც ვხედავ, შენც კი გაქვს მკლავი,

ბევრს შენს ტოლს ბიჭს არ დაუვარდები,
 მაგრამ მაინც თუ გებრალვის თავი—
 ბლაქიაშვილს ნუ დაენახვები,
 ნურც დაანახვებ შენს ქურანს ცხენსა,
 თორემ ის ბიჭი განანებს ბევრსა!
 შალა, როგორც ხირიმის ტყვია,
 და ტყვიასავით დაუნდობელი;
 თუ სისხლი ჰმართებს, ისა სჯობია,
 შეარჩინო და აიღო ხელი:
 — შენ ფიქრი ნუ გაქვს!.. მეც იმას ვეძებ,
 მეც მისებრ, ძამო, მიღრინავს გული;
 როგორც ის ცხოვრობს, ისე ვიცხოვრებ,
 ამ დღიდან თავზედ ხელაღებული!—
 და რა სთქვა ესა, მოხდენით ცხენი
 მოსხლიტა უცებ ლაზათიანმა;
 გაფრინდა ცხენიც ვით შავარდენი,
 და მის ფეხის ხმას ხმა მოსცა მთამა.
 თითქო შენატრდა იმას მეურმე,
 „ახ, ნეტავი შენ!“—წაიღულუნა
 და, გაიქნია რა თავი მერმე
 შფრით, ხარს შოლტი გაუტყლაშუნა,
 და მერმე ისევ უფრო მწუხარედ
 თვისი სიმღერა დაიღულუნა.
 კუდი-გორასთან ერთი ტყე არი,—
 უწინ ყაჩაღის იყო საფარი,
 საშიში, ბნელი, გულდახურული,
 შეუვალი და წამობურული.
 იქა ცხოვრობდა ბლაქიაშვილი
 კაკო, ყაჩაღად გამოვარდნილი.
 მთვარე ჩასული იყო დიდ ხნისა,
 როცა იმ ტყეში, ერთ ხის ძირასა,

ფრთხილად ეძინა ბლაჭიაშვილსა,
ბედისგან მწარედ განაწირალსა.
მის შორი ახლო ლამაზი ცხენი
კაზმ-მოუხდელი სძოვდა ბალახსა,
და მას ფოთოლნიც მოშრილენი
ხშირად უფრთხობდნენ მოსვენებასა.
უეცრად შეჰკრთა, აცქიტა ყურნი,
თავი აიღო და გაიხედა;
მერე ტრიალათ იწყო ფრუჩუნნი
და ერთს ალაგსა ზედ დააცქერდა;
დიდ ხანს უცქერდა და, რა მოესმა
თავისის მოძმის ცხენის ფეხის ხმა,
ვერ მოითმინა, დაიხეიხეინა
და პატრონს ძილი დააფრთხოვინა.
წამოხტა კაკო ლოპივით ზეზე,
თოვი მოზიდა და შეაყენა
და, რა იხილა მხედარი ველზე,
შეჰკივლა: „მითხარ, ვინა ხარ შენა?
რისთვის მოსულხარ, — მოყვრად, თუ მტრადა?“

მხედარი

— მოყვრად, გულფიცხო, იყავ მშვიდადა.

კაკო

— თუ მოყვარე ხარ, მაშ გამარჯობა!
კეთილი იყოს ჩვენი გაცნობა.

მხედარი

— ამინ!.. შენ არ ხარ ბლაჭიაშვილი?

კაკო

— დიად! გახლავარ!.. რა გნებავს შენა?

მხედარი

— შენთან სიცოცხლე, შენთან სიკვდილი,
შენთან ყოფნა და შენთან დარჩენა.

კაკო

— მომწონს *ქ* სიტყვა... შენც მომეწონე
და ამისთვისაც გენდობი შენა.

მხედარი

— გულს გული იცნობს და ღონეს—ღონე,
მენდე, გაგიყო ჭირი და ლხენა.

კაკო

... ხოშ-გელდი, ძამო!.. მე ვარ მდიდარი,
ამ *ტყეში* მარტო მე მაქვს მეფობა;
გაშლითა არის ჩემი სახლ-კარი,
და ვერას მაკლებს აქამდინ მტრობა.
ყოველ ხის ძირას ჩემი სახლია,
სად მილამდება, იქ მითენდება;
თუმცა ბევრი რამ მე აქ მაკლია,
მაგრამ აქ ჭირიც მიაღვილდება...
უსახლ-კარობა, შიში, შიმშილი,
მარტოკა გდება მხეცივით ტყეში,
ყურდგელსავითა ფხიზელი ძილი
და იარაღი დღე-ღა-ღამ ზელში,—
მართალია, ძმავ, კაცს მოსწყინდება
ძუნწი ცხოვრება ეს დასაღონი,
მაგრამ იქ ყველა გვიაღვილდება
სადაც ჩვენვე ვართ ჩვენი ბატონი!..
მე თანა მყვანან რკინისა ძმები:

• ჩემი სიათა, დამბაჩა, ხმალი...
 არც მიმტყუნებენ, არც ვემტყუნები,
 შინამ მაქვს მკლავი თავისუფალი.
 ეს ცხენიც, ძამო, ჩემთან შეზრდილა,
 მოუდრეკია, როგორც რომ ჟინი;
 ჩემთან საფრთხეში ბევრჯერ ყოფილა,
 გამოუვლია ჭირი და ლხინი.
 ამათ მივანდე ჩემი ცხოვრება!
 არ აიყრიან გულსა ჩემზედა,
 და კაკოც ისე არ გაძუნწდება,
 რომ არ დააკვდეს ერთგულებს ზედა.
 ჩემი სიმდიდრე აი ეს არი!...
 ჩემს სამეფოში არ არის გმობა,
 თუმცა ორგულთან ვარ დაუნდობარი,
 მაგრამ ერთგულთან მეც ვიცი ძმობა.
 ჩამოხედ, ბინას გაჩვენებ, წამო!
 ლარიბულადა მე დაგიხვდები,
 და ნუ დამძრაბავ ყაჩაღსა, ძამო,
 თუ მასპინძლად ვერ მოგეწონები.
 მხედარი მყისვე გადმოხტა მარდად
 და წამოჰყარა ალვირი ცხენსა;
 ჩამოუჭიმა ყურები მაგრად
 და თვალზედ მზრუნველს უსვამდა ხელსა.
 მოჰხსნა ნაბადი, ჩაკრული უკან,
 ხურჯინიც სავსე გადმოიღო მან,
 მერე გადაჰკრა ხელი გავაზედ
 და მყის გაიგდო ცხენი ბალახზედ.
 შემდეგ მოვიდა იგი სტუმარი,
 კაკოს პირდაპირ დადგა მდუმარი.
 მათ ერთმანეთი თვალით გაზომეს,
 და მოეწონნენ ორნივე ერთმანეთს.

მივიდნენ წყნარად და ხის ძირს დასხდნენ ,
მღუმარედ იყვნენ ორნივე დიდ ხანად,
ერთმანეთს თითქო კიდევ სინჯავდნენ,
ბოლოს კი კაკომ უთხრა თამამად:

— ვიცი მე, ძამო, არ გამიწყრები,
და არ დამძრახავ მეტ კითხვისთვინა:
მითხარ, საიღამ გემცნაურები?
ჩემთან მოსვლა რამ გაგაბედვინა?

მხედარი

— შენი გაცნობა არ არის ძნელი,
ამაზედ რალა ვილაპარაკო,
შორს გავარდნილა შენი სახელი,
ბავშვმაც კი იცის, ვინ არის „კაკო“!
შენზედ მოუბნობს კაცი და ქალი,
ვისაც ენა აქვს, შენ ყველა გაქებს;
შენი ამბავი, ეხლა მართალი,
ზღაპრად მიუვა ჩვენს შვილიშვილებს.
შენზედ ამბობენ, რომ ხარ მამაცი,
გამოჰქცევიხარ უსამართლობას,
ამბობენ, თურმე გიყვარს გლეხკაცი,
ბარაქალა მაგ გუულკეთილობას!..
რომ ბედში მყოფი შენ ძმად მიგაჩნდეს—
ეგ ვერაფერი სიყვარულია,
სიტყვა ის არის, კაცს ის უყვარდეს,—
ვინც ბედისაგან დაჩაგრულია!
მარტო არსენას, თუ გახსოვს შენა,
გლეხკაცი როგორც ძმა ჰყვარებია,
გლეხკაცის ბედი, ჭირი და ლხენა,
შვილსავით კალთით უტარებია.
აბა, კაციცა ისა ყოფილა

და ქუდიც იმას, ძმავ, ჰხურებია!
ნეტავ იმ დედას, ვისგანც გაზრდილა
და ვისაც ძუძუ უწოვებია!..
მისებრი შვილი, ბევრიც ინატროს,
ეხლანდელ დედამ ველარ გაზარდოს...
ჯერ არ მენახე, მაგრამ გიცნობდი,
შენი ცხოვრება მენატრებოდა:
შენთან წამოსვლას ბევრჯერ ვფიქრობდი,
მაგრამ სახლ-კარი მენანებოდა,
ბოლოს კი, ძამო, გამიწყრა ღმერთი,
დამიტრიალდა უკულმა ბედი!..
ყური მომიგდე, გეტყვი ყველაფერს,
რაც გადამკიდა მწუხარებაში,
და როგორც, ერთ ღროს ბედის მადლიერს,
გზა დამიხლართა ბედისწერაში!
მაშინ თორმეტის წლისა ვიყავი,
როცა ბატონმა სახლს მომაშორა.
წამსვე ძროხაში მე მიკრეს თავი,
ჩემს სახლ-კარიდგან გამაგდეს შორა.
ჯერ კი დავლონდი, დაჩაგრდა გული,
ყოფნა უმშობლოდ მეძნელებოდა...
სხვები ლხინობდნენ, და მე კი ლული
ცრემლისა თვალზედ არა მშრებოდა.
პატარა ჩემი ამხანაგები
ჩემ გულჩვილობას იქ დასცინოდნენ,
დავიწყებოდათ თავის დარდები,
როცა ისინიც ჩემებრ სტიროდნენ!..
მეც კი მრცხვენოდა ჩემის ცრემლისა,—
ჩემს ამხანაგებს გავექცევოდი,
მივუჯდებოდი ერთ ბუჩქის ძირსა
და იქ მარტოკა დიდ ხანს ვტიროდი.

მაგრამ ღრუბელმა გადაიარა,
თან გადიტანა ჩემი ნალველი;
პატარა გულმა გამოიღარა
და შეუბრუნა ნალველსა ხელი.
ჩემს ყოფას მალე შევეჩვიე მე,
კიდეც ვლზინობდი, კიდეც ვმღეროდი;
ჩემს სახლ-კარზედა არც დღე, არც ღამე
ალარ ფეიქრობდი, არ ვლონდებოდი.

ძამო! რა ტკბილად, რა უღარდელად
ჩემი დღეები იქ მიდიოდნენ!
არარა მქონდა იქ საფიქრელად,
ჩემი მოძმენი არ მაძალებდნენ.
ძროხას ვუვლიდით ჩვენ ერთგულადა,
გავიზიარეთ ყველამა საქმე,
და რიგ-რიგითა ყველა ძმურადა
ვყარაულობდით ძროხასა ღამე.
რაკი მთას იქით მზე დაწვებოდა
და გაეკვროდა ვარსკვლავი ცასა,
გაშლილი ძროხა მოგროვდებოდა
და დავიწყებით ყველანი თვლასა.
და დავაბამდით რაკი ძროხასა,
ტყის პირს ერთ დიდ ცეცხლს გავაჩაღებდით
და მოვიტანდით ჩვენ ჩვენს საგზალსა,
ცეცხლსა გარშემო მოვუხსნებოდით.
ჩვენი ხუმრობა, მღერა, სიცილი,
ხეზედა მძინარ ფრინველს აფრთხობდა;
მოგვერეოდა თუ შერე ძილი,
ერთი ჩვენგანი ზღაპარს იტყოდა.

რაკი ტრედის-ფრად ცა ინთებდა
და შორს ცისკარი კამკამს იწყობდა,
მეძროხე ვინმე დაგვიძახებდა

და დილის ტკბილსა ძილს დაგვიფრთხობდა.
აფიშლებოდით, და ჩვენის ხმითა
მკედარი მთა, ბარი გაცოცხლდებოდა,
და თავის ძროხას ყველა ზღაზენითა
ასაშვებლად მიესეოდა.

ზოგი აქ მიდის თექა-მოსხმული
და მიიფშენეტავს ზარმაცად თვალსა,
სხვა იქ მიიმღერს დაღონებული
და ერეკება თავის ძროხასა;
და ერთს წუთს უკან ძროხა ბლავილით
გაიშლებოდა ფართო მინდორზედ,
და ჩვენ კი ხტომით, მღერით, ძახილით
მოვგროვდებოდით მთის ცივ წყაროზედ:
პირს დავიბანდით, ძილს დავიფრთხობდით,
მთის წყაროს წყლითა გავგრილდებოდით,
ვხტოდით, ვიძახდით, ვლაზლანდარობდით,
და ზეზეურად დავნაყრდებოდით;
მერე ვმართავდით თამაშობასა,
ხან ქვას ვისროდით, ხან ბურთსა მაღლა;
და შუადღისა გოლვისა ჟამსა
ჩამოვრეკავდით ძროხასა დაბლა;
ალაზანშია ვყრიდით ძროხასა,
თან ჩაყვებოდით უკანაც ჩვენა...
ბეგრიც სხვა ახსოვს ჩემ ბიჭობასა,
მაგრამ სად არის ეხლა ის ლხენა?!..
სალამოს ჟამზედ ისევ იმ-რიგად
ცეცხლსა ანთებულს მოვუსხდებოდით
და ისევ ზღაპარს გლეხურს მორიგად
თითოსა მაინც ყველა ვიტყოდით.

ის ზღაპრები მე გულს მიღონებდნენ
და აქამდინა დამრჩნენ ხსოვნაში,

ძველებურს დროსა შემაყვარებდნენ
იმ ჩემ მზიარულ ყმაწვილობაში.
ეჰ, მარტო ერთი იმ ზღაპრებისა
ღვიძლ ღედასავით მე შემეთვისა!
ის მე ბევრს რასმე გულს ჩამძახებდა,
ხან მომაღხენდა, ხან მაღონებდა...
არსენა ჩვენი, ის მხნე არსენა,
ჩვენამდინ, ძამო, ზღაპრად მოსული,
ის იყო ჩემი ჯავრი და ლხენა,
- ის იყო ჩემი გული და სული.

ეგრეთ გონება ხალისიანი
არსენას ამბით მე მეზრდებოდა;
მიყვარდა მე ის კეთილდღიანი
და არსენობა მენატრებოდა.
ეგრეთ მინდორზედ, ძმაო, ვყვაოდრ
ჩემს ბიჭობაში შეუპოვარი,
ჩემს სახლ-კარზედა არა ვდარდობდი,
შინაურობის არ მქონდა ჯავრი!
მე ჯერეთ ვიყავ პაწაწკინტელა
და მაღლიერი ჩემ კეთილ დღისა
და მე მეგონა, რომ ჩემებრ ყველა
მაღლიერია თავის ბედისა.

მე მამა მყვანდა მხნე კაცი, მარჯვე,
დაუღლელი და ბეჯითი, გამრჯე;
თუმცა ხელმარტო ის ცოდვილობდა,
ჩვენ კაცებშია ბევრი არ სჯობდა.
იმ დალოცვილსა ვერვინ ასწრობდა
ვერც ხენას, ვერც თესვას და ვერცა მკასა;
ღმერთიცა მართლა უხვად სწყალობდა
და წყალობითა უფესბდა სახლსა.
ეგრე იქნება მუდამ, მეგონა,

მადლიერად და უნაღვლოდ მამა,
მაგრამ კი ბოლოს ის დააღონა,
მწარედ უმტყუვნა ბედისწერამა...
შენც, ძამო, ვიცი, გაგიგონია,
ყმის ბედი რა-რიგ სწრაფად იცვლება!
თუ ყმისა გუშინ ბედი ჰქონია,
არ იჯერებს, რომ დღესაც ექნება.
ჩვენი წადილი, ჩვენი იმედი
ყოველთვის, ძამო, არის საფრთხეში,
გლეხკაცის და ყმის ლიტონი ბედი
ვერა, ვერ გასძლებს ბატონის ხელში...

დრო გადიოდა და თან მოჰქონდა
მამი-ჩემისა უბედურება,
მამა თან-და-თან მიბერდებოდა,
ბოლოს წაერთო საწყალს მხნეობა!..
თუმცა კი შერჩა წადილი ძველი,
შრომის სურვილი იმ უბედურსა,
მაგრამ არც ღონე და აღარც წელი
აღარ მოსდევდა დროგარდასრულსა;
საბრალო მამა ჰხედავდა ცხადად,
რომ რამდენადაც ღონე აკლდება,
ოჯახი უკან მიდის იმდენად
და სახლ-კარიცა სულ ელუპება.
იმ სიბერესთან იმ უბედურსა
ერთი სხვა ჭირიც ზედ გამოება.
და შეეყარა საწყალს, უძლურსა
გამუდმებული ციებ-ცხელება.
ეგრეა, ძამო, გლეხკაცის ბედი,
ის უკუღმართი, უღმრთო წამწყმედი,
თუ ერთხელ ღერძი გაუბრუნდდება,
სულ უკუღმართად დატრიალდება!

მაშინ შევიქენ მეც ოცი წლისა...
კვებხით არ ვიტყვი, ბევრ ჩემ ტოლს ვჯობდი;
კარგად შემეძლო მოვლა სახლისა,
თუ გულსმოდგინედ მივეშველოდი,
მაგრამ მე კიდევ ბატონს ვყვანდი,
შინ არ მითხოვდა, არ მეშვებოდა,
მე იქ სხვისთვისა ჩემს თავს ვლუპავდი,
შინ კი ოჯახი მელუპებოდა.

ერთხელ გამხდარი, გაყვითლებული,
ილაჯნაწყვეტი სნეულებითა,
საწყალი მამა მოხუცებული
იახლა ბატონს თხოვნით, ხეწნითა.

მხეცი რამ იყო ბატონი ჩენი,
ერთი აჯამი, გულქვა, რეგვენი,
იმას კაცებრი გული არ ჰქონდა,
რომ მამა-ჩემი შეჰბრალებოდა.
რა გავაგრძელო, თავადის — შვილი
კარგი რა არის, ავი რა იყოს?!
და მამა-ჩემი გულმოწყვეტილი
იახლა ამ-გვარს უხამსა ბატონს.

— შენი ჭირიმე, — უთხრა, — ბატონო,
სახლს ვერ გავუველ მე მარტოხელი...
დამითმე შვილი... არ დამაღონო,
არ დამილუპო ოჯახი ძველი.

ბატონი

— რაო, რას ბოდავ?!
.

მამა

— შენს სადღეგრძელოდ
ოლონდ ზაქარა შინ დაითხოვე,

რომ უკან წასულს ოჯახს ვუშველოთ,
და მერე თუნდა ჩიტის რძე გვთხოვე.
კულუხს, კოდის-პურს, გადასახადსა
ერთი-ორად მოგართმევთ შენა;
თუ დავაყენებთ თეხზედ ოჯახსა,
არ გავეჭვებით სამსახურს ჩვენა.

ბატონი

— ეგ რომ არ იყოს, გაეჭვოდ
შენ ჩემს სამსახურს, ჩემს ბრძანებასა?..
ქოფაკო!.. ნუთუ მაგას ჰფიქრობდი,
რომ მიბედავდი ეზაგის თქმასა?

მამა

— არა მქონია მაგის ფიქრი მე,
შენი რისხვაცა არ გამიწყრება...
მაგრამ მიბრძანე, შენი ჭირიმი,
რით გემსახურო, რაც არ მექნება?
ღმერთი ხომ ჰხედავს, მე დავსწეულდი,
ღონე, ილაჯი გამიწყდა სრულებ...
მარტო ვერას ვიქმ, მთლად დავუძლურდი,
თორემ ჩემს შვილზედ არ შეგაწუხებ.
მინამ შემეძლო—სახლს ვინახავდი,
არც ღონე მშურდა და არცა ძალა,
დღე-და-ღამ ოფლსა მე ვიწურავდი,
მაგრამ ეხლა დრო გამომეცვალა;
აწ არაქათი გამიწყდა სრულად,
უდროდ დავბერდი, ჯანი წამერთო,
ველარა ვუვლი ოჯახს ერთგულად,
თუმცა კი მინდა, ხომ ჰხედავ, ღმერთო!..
ოჯახი ეხლა მელუპება მე,

მამა

— რომ გაგეცალო, ვისლა მიემართო,
ვინ მომაშველებს ხელს დალუპვილსა!
მარტომ ოჯახი როგორ მოვმართო;
თუ არ დამითმობ, ბატონო, შვილსა?
რა ვუყო, რა ვქნა, რა მეშველება,
მიბრძანე, შენი კენესამე, შენი!

ბატონი

— თუნდ სულიც გაგძვრეს, რა მენალკლება,
თავში ქვა იეც და ისა ჰქენი.

მამა

— შე დალოცვილო, ქვა ვიცე თავში,—
რა პასუხია, როგორ იქნება!..
ჩვენც ვურევივართ კაცებში, ხალხში,
ქამა-სმა გვინდა, გვინდა ცხოვრება...

ბატონი

— სუ!.. შე ქოფაკო!.. გაიკმიდე ხმა!..
ხმა... კრინტი-მეთქი!.. ძაღლო, თორემა
მე არ მიგხედავ მაგ შენს სიბერეს
და უკან ჩაგჩრი ჯოხით მაგ სიტყვებს...

მამა

— როგორ თუ ჩამჩრი!.. კაცს შიმშილით მკლავ
ცოცხალსა მმარხავ, ოჯახს მრლუპავ,
ბებერ-კაცს ლუკმა-პური უწყდება,
შვილსა შიმშილით მამა უკვდება,
შვილს შეუძლიან მამის დარჩენა,—
და ამის ნებას არ აძლევ შენა!

მე ჩემს ღვიძლ შვილსა აღარ მანებებ,
რომ შემინახოს სიბერის დროსა,
მართალს სიტყვასაც არ მათქმევინებ,
ფუ, შენს სამართალს, შენს სამსჯავროსა
ეს იყო, ძამო!.. ამ სიტყვებმა ჰქმნეს
შვილის და მამის უღმრთოდ წახდენა...
შენ მეტყვი, რომ არ უნდა ეთქვა ეს,
მაგრამ რა ექმნა, აბა სთქვი შენა?

ეხვეწებოდა განა ცოტასა
იმ სულწაწყმენდილს საწყალი მამა!
მაგრამ როგორც ცივს რკინას და ქვასა,
ვერ დაუღბო, ვერ, გული ხვეწნამა.
ისც კაცი იყო... ვერ მოუთმინა
იმედგაწყვეტილ, მოკლულმა გულმა,
და, რაც შიგ ჰქონდა, სულ ათქმევინა
უსამართლობამ წრიდამ გასულმა.

ჩიბუხის ტარით მამა ჩემს მტრულად
ეცა ურჯულო ბატონი ჩვენი...
უნდა კი გითხრა, რომ მამა სრულად
არ გალახულა თავისი დღენი.
საწყალი იყო თავის-მომწონე,
სირცხვილმა გული გადმოუბრუნა...
თუმც აღარ ჰქონდა მკლავებში ღონე,
მანინც კი ხელი შემოუბრუნა.
როგორ თუ ხელი მომიბრუნაო,
„ბიჭო, როზგები! ბიჭო, როზგები!“
და მამა-ჩემსა მოხუცსა, ძმაო,
წამოეჭიდნენ მისივ მოძმები!..
როზგრთ მიცემეს მამა სნეული,
მამა მოხუცი, პატივს ჩვეული...
იმისი კენესა და მწუხარება

კაკო

— შენი გამჩენის ჭირიშე, შენი!
ბიჭი ყოჟილხარ, ხმლისა დამშვენი...
შენ დაგიკვებოს შენმა მშობელმა—
რომ იმის ძუძუ შენ შეგრგებია,
აი დალოცოს ის ქრისტე-ღმერთმა—
ვისაც შენებრი დაჰბადებია!
ძამო, გამჩენის შენის ჭირიშე,
რაც წელან გითხარ, ყველა დამითმე.
ლამის დამადნოს ჩემმა სირცხვილმა
და კაკომ შენ-წინ თავი დაილოს.

მხედარი

— განა საქები არის, რომ შვილმა
თავისი მამის სისხლი აილოს?
ამას იქმოდა ყოველი კაცი
თუნდა მხდალი და თუნდა ვაჟკაცი.
ვით მეტი იყო წელან ძაგება,
ისე მეტია ეხლა ეგ ქება.
მაგრამ, ეჰ კაკო!.. მე მაგ სიკვდილმა
გულის ჭრილობა არ გამიმრთელა;
მამის გულისთვის გაწირულ შვილმა
მამას ვერაფრით ველარ უშველა.
მაშინ თავი არ მაგონდებოდა
და დაჭერისაც არ მეშინოდა...
მივეარდი მამას... უსულოდ ეგდო!
მუხლი მომეჭრა, ცეცხლი მომედო
ის საწყალი სულ დალურჯებული
ეგდო უძრავად გაშეშებული!..
ვაიმე, მამა მე მომკდომიყო,

როზგ-ქვეშა უღმრთოდ, უზიარებლად!..
შაგრამ ეჭ, ძმაო, რაც იყო,—იყო,
ჯოჯოხეთია მოსაგონებლად.*

და, რა სთქვა ესა, ზაქრო მწუხარედ
პირქვე დაეცა დაღუშებული;
დიდ ხანსა ეგლო ეგრე მდუმარედ
გულში ვაების ცეცხლმოდებული.
ამ საწყალს შვილზედ კაცოც შეწუხდა,
ორივ წაიღო ერთმა ნალველმა...
ამ ორს გულში რა ბალღამიც დუღდა,
წარმოიდგინოს თითონ მკითხველმა.

11 დეკემბერი, 1860 წ.
პეტერბურგი.